

EDITORIAL

Tibuok-kusog nga molihok aron tapuson ang kangitngit sa bag-ong balaod militar

Sulod sa pipila ka adlaw, pagahandumon sa katawhang Pilipino ang ika-48 nga katuigan sa pagpahamtang sa balaod militar sa diktaduryang Marcos. Adunay dugang hinungdan ang pagdumdom sa maong adlaw tungod kay daghan ang managsusamang sitwasyon kanhi sa kasamtangang kahimtang. Lalum ang kapuslanan sa mga pagtulun-an sa 14 ka tuig nga pakigbisog batok sa diktadurya nga kinahanglang himoong giya sa pag-atubang ug pagbatok sa pasistang tirano ni Duterte.

Daw gibira paatras ni Duterte ang nasud sa dulom nga panahon sa balaod militar ni Marcos sa dagway sa walay-puas nga pagpangatake sa demokrasya ug kagawasan. Sama kanhi, sistematikong gihikaw ang mga katungod sa katawhan ug gisumpo ang ilang mga pakigbisog aron padayon nga magdomina si Duterte ug ang iyang mga kroni ug alipures.

Sama sa kanhing diktador, dili mahuwasan ang pagkauhaw sa gahum ug bahandi ni Duterte. Gamit ang armadong pwersa sa estado aron pabahaon ang dugo ug hadlukon ang tanan, gitukod niya ang

iyang dili pwedeng hagiton nga awtoridad. Kinahanglang moluhod ug mangamuyo. Si Duterte usa ka walay kabusgan nga halimaw nga dili matopngan ang kabangis sa pagpu-kan sa mga mohagit sa iyang paghari-hari.

Nakalingkod siya sa abaga sa mga pulis ug sundalo. Hari siya sa kabangis ug brutalidad. Giluwaan ug giyatakan niya ang mga katungod sa katawhan. Walay pagtagad ang mga pagpatay ug lain-laing dagway sa terorismo ug kabangis batok sa katawhang kabus ug sa kinsamang mi-barog ug misukol alang sa katawhan. Sa upat lamang ka tuig, gilabwan na

ni Duterte ang kanhing diktador sa kadaghan sa gipatay sa mga armadong ahente sa estado.

Walay laing laraw ang walay-katapusan niyang mga gyera kundili ang sumpuon ug pahilumon ang katawhan ug aron pabusugon sa gyera ang iyang mga sundalo ug pulis. Labaw nga makasisilag ang malukpanon nga kapalpakan, kainutilan ug krisis sa panginabuhian nga gibunga sa iyang pasistang pag-atubang sa pandemyang Covid-19.

Si Duterte karon ang hari sa burukrata-kapitalismo. Siya ang nag-unang agalon sa droga sa Pilipinas. Siya ang pinakadakung traydor sa kagawasan ug soberanya sa Pilipinas, ug kakunsabo sa China sa pagpangawkaw sa bahandi sa nasud. Walay pulos sa pagka-anti-Amerikano nga walay nahimo kundili moyukbo sa imperyalistang amo. Sa pagdumdom sa balaod militar ni

Marcos atubangan sa todong pasismo ni Duterte, atong dumdumon ug kutloan ug inspirasyon ug kaisog ang pagkamabayanihon sa katawhang Pilipino, sa liboan ka mga anak sa katawhan nga walay pagduhaduha nga milatas sa malisud ug makyaw nga dalan sa pakigbisog, nagsakripisyo ug naghalad sa kinabuhi aron tapuson ang diktadurya. Lakip kanila ang daghang misaka sa kabanikanhan, aron ipugas ug ipalabong ang armadong rebolusyon.

Sa mangitngit nga tuig sa balaod militar nag-alsa ang mga mamu-muo aron panalipdan ang ilang mga katungod ug kaayuhan, ingonman ang tinguha sa tibuok katawhan alang sa kagawasan. Nagmartsa sa gatusan ka kilometro ang mga mag-uuma ug kabus. Nahimong dagkung eskwelahan alang sa mga estudyante ang mga plasa ug kadalanan kung asa namatuto ang ilang kahibalo ug nagkat-on sa mga pagtulun-an sa kasaysayan ug pakigbisog. Ang kabanikanhan ug mga kabukiran midilaab sa kaylap nga armadong pagsukol ug nagsilbing kota sa demokratikong gahum sa katawhan. Ang

tanang sapa sa pagsukol miipon sa gamhanang suba sa pakigbisog ug miresulta sa dakung pagbangon.

Ang kanhing tinguha sa katawhan nga makalingkawas gikan sa balaod militar ni Marcos mao usab ang tinguha karon sa katawhan nga makalingkawas gikan sa pagpanumpo ug pagpangdaugdaug sa tiranong Duterte. Ilalum sa tampalasan nga rehimeng Duterte, naglunang karon ang mayorya sa katawhang Pilipino sa wala pay katugbang nga krisis sa panginabuhian, kalisud ug panglawas, samtang nagdomina ang mga kroni ug langyawng kunksabo ni Duterte sa korapsyon, pasismo ug pagpangawat.

Gamit ang kabangis sa bag-ong Anti-Terror Law, mga pagpamatay, pagpangdagit ug pagpangaresto, ginapahilum ug ginapiangan sa rehimeng Duterte ang demokratikong pagsukol sa katawhan. Gigamit ang tanang taktika aron unhan ang unsamang paningkamot sa katawhan nga matibuok sa usa ka lapad nga prente ang tanang demokratikong pwersa ug dungan-dungan nga molihok sa usa ka gamhanang pagbangon.

Ginaawhag sa Partido ang katawhang Pilipino ug ang ilang demokratikong kalihukang masa nga makugihong molihok ug pakyason ang pagsulay sa rehimeng Duterte nga hingpit silang puuhon. Kinahanglang gamiton ang tanang posibilidadeng pamaagi aron malukpanong palihukon ang katawhan.

Kinahanglang patigbabawan ang mga pagpamig-ot sa katungod nga gipahamtang ni Duterte sa takuban sa pag-atubang sa pandemyang Covid-19. Ang paglimita sa pangpublikong transportasyon, ang pagbawal sa mga kabatan-onan nga mogawas sa balay ug mga restriksyon sa pangmasang panagtapok ang nagsilbing praktikal nga babag sa malukpanong pagpukaw, pagorganisa ug pagpalihok sa masa.

Kinahanglang timan-an nga walay restriksyon nga hingpit nga makababag sa paglihok sa katawhang matngon ug determinadong mosukol aron tapuson ang paghari sa kadautan ni Duterte. Ang yawe mao ang pagpukaw sa katawhan ug pagpataas sa ilang kahimatngon ug kaandamong molihok.

Kinahanglang padayon nga pakusgon ang gimbuhatong propaganda ug edukasyon sa masa nga ginapahimuslan pareho ang pagpadaloy sa impormasyon, mga pamahayag ug panawagan pinaagi sa *internet* kung asa naa, kadungan sa pagpakusog ug pagpakaylap sa paggula sa regular nga mga mantalaan ug mga polyeto isip solidong daluyan sa propaganda.

Paninkamutan nga itransporta ang mga pabrika ug komunidad ngadto sa mga sentro sa pulitikanhong aktibidad pinaagi sa paglunsad sa mga pangmasang diskurso mahitungod sa mga inadlaw-adlaw nga hisgutanan nga ginaatubang sa masa, kung paunsa nakasumpay ang ilang mga problema sa kasamtangang dagan sa nasud ug kung nganong kinahanglang molihok. Sa mga lugar nga militarizado, kinahanglang gamiton ang mga mamugnaong pamaagi aron liyukan ang pagpaniktik ug pagpamig-ot sa

"Tibuok-kusog..." sundi sa panid 3

Bolyum LI Ihap 17 | Setyembre 7, 2020

Ang *Ang Bayan* ginapagawas sa pinulongang Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray ug Ingles. Nagadawat ang *Ang Bayan* og mga kontribusyon sa porma sa mga artikulo ug balita. Ginaawhag usab ang mga tigbasa nga magpadangat og mga puna ug rekomendasyon sa pagpalambo sa atong mantalaan.

 [instagram.com/prwcnewsroom](https://www.instagram.com/prwcnewsroom)

 [@prwc_info](https://twitter.com/prwc_info)

 cppinformationbureau@gmail.com

Unod

Editoryal: Tibuok-kusog nga molihok aron tapuson ang kangitngit sa bag-ong balaod militar

Pag- <i>blacklist</i> sa mga kumpanyang Chinese	3
Protokol sa panglawas, produksyon	4
Katipunero kanhi, Pulang manggugubat karon	5
Protesta sa Bantayog sa mga Bayani	5
FMO sa NCMR, gisuklan	5
Perwisyon dala sa pagpangutang	6
Sa mubong pagkasulti	7
Hustisya alang sa mga <i>desaparecido</i>	7
Kamangtas sa AFP sa mga Aeta	8
Industriya sa parmasyutika	9
Taas kaayo nga presyo sa mga tambal	9
Lider-lumad, gipatay sa North Cotabato	10
Hepe, 11 ka pulis gikasuhan sa Kadamay	10
Ayuda, taas-presyo sa kopra	10

Ang *Ang Bayan* ginamantala duha ka hugna matag bulan sa Komite Sentral sa Partido Komunista ng Pilipinas

2

Setyembre 7, 2020 **ANG BAYAN**

mga ahente sa estado.

Kinahanglang tibuok-kusog nga iaslang ang demokratikong pakigbisog sa masa sa batakang mga hut-ong ug sektor. Ang kusog ug kaisog sa masang kabus ang mag-aghat sa uban pang mga hut-ong ug pwersa nga mobarog ug mosukol, lakip ang mga anaa sa konserbatibong oposisyon ug mga alyado niini sulod sa militar ug pulis nga napulan na kang Duterte. Kinahanglang pakusgon ug labaw pang palapdon ang nagkahiusang prente sa tanang demokratikong pwersa sa pagpanawagan alang sa pagluwat ni Duterte o pagpalagpot kaniya sa poder.

Kinahanglang padayon nga pasubsubon ug palapdon sa Bagong Hukbong Bayan ang gerilyang pakiggubat sa tibuok nasud. Kaabag ang miliyang bayan ug mga yunit sa depensa-sa-kaugalingon, kinahanglang paduguon sa liboan ka mga samad ang pasistang rehimen aron makatabang pareho sa pagbwelo sa mga pakigbisog sa masa ug dugang nga pagpakusog sa hukbo ug sa mga organo sa demokratikong gahum sa katawhan.

Kinahanglang dili pasagdan nga walay-puas nga maghari ang pasistang rehimeng Duterte. Samtang nagdugay ug nagkabangis, labaw niining ginapaypayan ang kasuko ug determinasyon sa katawhan nga mosukol, ug labaw nga miduul ang adlaw sa pagkahanaw sa bag-ong pagharing militar ni Duterte. **AB**

Pag-blacklist sa mga kumpanyang Chinese, gipanawagan

Gipanawagan sa Partido Komunista ng Pilipinas (PKP) niadtong Setyembre 2 nga ipatuman ang internasyunal nga diplomatiko ug ekonomikanhong mga pangkamot aron itukmod ang gubyerno sa China nga tumanon ang mga obligasyon niini sa nagatunhay nga mga internasyunal nga kasabutan ug instrumento kalabot sa South China Sea ug tahuron ang soberanya sa ubang mga nasud dinhi.

Kini human gianunsyo sa US niadtong Agosto 26 ang inisyatibang ipa-blacklist (pagpahamtang sa restriksyon sa pamatigayon ug byahe) ang 24 ka Chinese nga kumpanya, mga upisyal niini ug uban pang mga indibidwal nga nalambigit sa reklamasyon ug pagtukod sa dili moubos sa pito ka pasilidad militar sa South China Sea sulod sa Philippine *exclusive economic zone* (EEZ).

Lakip dinhi ang China Communications Construction Company (CCCC), ang CCCC Dredging Group, China Shipbuilding Group, ang China Harbor Engineering Company (CHEC) sa CCCC, ang China Electronics Technology Group Corporation, Beijing Huanjia Telecommunication Company, Chongxin Bada Technology Development Company, Shanghai Cable Offshore Engineering Company, Tianjin Broadcasting Equipment Company ug uban pa. Ang CCCC ang mipuli sa China Road and Bridge Corporation (CRBC) nga gipunting sa World Bank niadtong 2009 nga imbwelto sa pagpangawkaw sa Pilipinas ug kadugayan gipahamtangan og mga sangksyon. Ang maong mga kumpanya gipanag-iyahan sa estado o di kaha kasosyo sa gubyerno sa China.

Daghan sa maong mga kumpanya ang nalambigit usab sa lain-laing proyektong imprastruktura ni Duterte ilalum sa iyang programang Build, Build, Build. Nabutyag bag-o lang nga adunay lima ka kasabutan ang gubyernong Duterte ug ang CCCC alang sa mga proyekto sa Manila, Davao, Cebu ug Clark. Nalambigit usab ang CCCC sa proyektong Sangle Point International Airport, kasosyo ang MacroAsia Corp. nga gipanag-iyahan sa kroni ni Duterte nga si Lucio Tan. Kasosyo usab sa CHEC ang nag-unang kroni ni Duterte nga si Dennis Uy sa \$1.2-bilyong proyektong reklamasyon sa lugar.

Giduso sa PKP nga kinahanglang

idemanda sa gubyerno sa Pilipinas ang China sa mga internasyunal nga korte sa paglapas niini sa soberanong mga katungod sa nasud ug pabayaron og kumpensasyon para sa mga kadaut ug walay bayad nga abang sa mga base militar niini. Gibanabana nga mas daku ang kompensasyon nga madawatan gikan dinhi kumpara sa gisaad nga \$24-bilyong pautang nga taas ang interes alang sa hilabihan ka mahal nga proyektong imprastruktura nga pagahimuong sa mga kontraktor ug mamuung Chinese sa nasud.

Sa negosasyong pangkalinaw tali sa GRP ug NDFP niadtong 2016-2017, subli-subli nga gipadayag sa NDFP *negotiating panel* ug sa *chief political consultant* niini sa GRP *negotiating panel* ug kang Duterte mismo nga kinahanglang himuon ang tanan aron iduso, gamiton ug panalipdan ang soberanya ug katungod sa kadagatan sa Pilipinas sa EEZ ug *extended continental shelf* (ECS) niini sa West Philippine Sea. Gibanabana nga nagbalor og \$1 trilyon ang rekursong dagat nga nahimutang sa EEZ sa Pilipinas.

Nanawagan usab ang PKP sa panaghiusa sa internasyunal nga komunidad, partikular tali sa Pilipinas, Malaysia, Vietnam, Indonesia ug uban pang kasikbit nga mga nasud nga giyatakan ang soberanya sa China sa laraw niining harian ang South China Sea. **AB**

₱ 231.7 bilyon

GIBANA-BANANG BALOR SA BAHANDI SA KADAGATAN NGA GIGUBA SA CHINA

\$ 26 trilyon

REKURSO SA LANA UG GAS NGA MAKITA SA ATONG EEZ

1.9 milyon kilo

ISDA ANG GAKAMATAY KADA TUIG tungod sa magun-ubong pagpangisda sa China..

Protokol sa panglawas ug produksyon

Padayon ang kampanya sa Bagong Hukbong Bayan (BHB) alang sa panglawas sa katawhan samtang wala pa nasumpo ang pandemyang Covid-19. Sa 17 ka baryo sa Samar, nagtinabangay ang hukbong bayan ug mga organisasyong masa sa pagpangandam sa posibleng pagkuyanap sa sakit sa ilang mga baryo. Nagtakda sila og mga protokol sa panglawas kada baryo sa higayon nga adunay matakdan ug nangandam sa mga pasilidad sa kwarantana.

Sunud-sunod nga gilunsad sa mga Pulang manggugubat ang mga kampanyang panglawas taliwala sa subsub nga operasyong militar sa Armed Forces of the Philippines niadtong Hunyo. Sa usa ka natarang gerilya, naghatag og bata kang pagbansay medikal ang upat ka yunit sa BHB sa mga komiteng panglawas sa mga rebolusyonaryong organisasyon sa mag-uuma. Human niini, naglunsad og klinikang bayan ang bag-ong bansay nga mga medik alang sa tsek-ap, *dental*, menor nga operasyon ug tradisyunal nga pagpanambal. Kapin 400 ka residente gikan sa upat ka baryo ang nakabenepisyo dinhi.

Ingonman, gipaningkamotan sa mga Pulang manggugubat nga mahimong sumbanan sa kalimpyo ug sanitasyon. Nagasuot sila og *face mask* kung makig-atubang sa masa ug nagatuman sa gitakdang protokol sa *social distancing* ug ginasisiguro ang kalimpyo sulod sa mga base. Gigamit nila ang mga tradisyunal nga pamaagi sa pagpanambal sama sa akyupangtura ug mga *herbal* nga medisina.

Aron mahulipan ang dakung kawad-on sa tambal sa mga baryo, gipangunahan sa mga Pulang manggugubat ang paghimo og *herbal garden*, produksyon sa mga bitamina ug medisina nga *herbal* sama sa lagundi *syrup* ug *powder*, ug pagpalagsik sa produksyon alang sa masustansyang pagkaon.

Kulang kaayo nga pagkaon

Labaw nga gipagrabe sa militarisasyon ug mga restriksyon ang kahimtang sa mga mag-uuma ang kanhi nang krisis sa pagkaon nga nasi-

nati sa katawhan sa rehiyon. Sa wala pa ang pandemya, grabe na ang kagutom ug kawad-on sa produktong pagkaon sa Eastern Visayas.

Sa taho sa *Larab*, rebolusyonaryong publikasyon sa rehiyon, 32% lamang sa kinatibuk-ang kayutaang agrikultural sa Eastern Visayas ang ginatamnan sa produktong pagkaon sama sa humay, lagutmon ug utanon. Dakung bahin niini—63% o 455,134 ka ektarya—ang nakapunting sa pagtanum sa produktong komersyal sama sa lubi ug abaka nga mga produktong pang-eksport.

Kapin usa ka dekada na nga bagsak ang produksyon sa humay sa rehiyon. Tuig 2008 pa ulahing nakaprodyus og usa ka milyong metri-kong toneladang palay ang Eastern Visayas. Mitiurok pa kini og 11% niadtong 2019.

Sa pagtuon sa *Larab*, dili sarang ang natigum nga humay sa usa ka pamilyang adunay 10 ka myembro gikan sa pagtrabaho sa mga humayan ug pagkarga sa gianing humay

aron makakaon sa tibuok tuig.

Kung mokaon sila og kan-on duha ka beses kada adlaw, gibananang 35% o 19 ka sako sa 54 ka sakong natigum nga humay na lamang ang mabilin. Obligado nga subling magtrabaho isip kargador sa humay ang pamilya o usa ka beses kada adlaw na lang mokaon og kan-on sa mosunod nga siyam ka bulan ayha ang ting-ani.

Sa panahon nga kulang ang bugas, napugos ang mga mag-uuma sa pagkaon og kamote, bulanghoy ug saging. Pero 19% (73,411 ektarya) lamang ang produksyon niini kumpara sa yutang gitamnan og lubi.

Ingonman, dili paigo ang gitakdang inadlawan sa rehiyon nga ₱236-₱238 kada adlaw aron tubagon ang ilang panginahanglan. Sa pagkaon pa lang sa matag adlaw, ang usa ka pamilya nga adunay lima ka myembro kinihanglang mokita og ₱135 alang sa bugas sa duha ka beses. Wala pa nalakip dinhi ang ubang galastohan.

Wala usay masaligan ang mga mag-uuma sa pagbaligya og kopra. Mikunhod ang presyo niini ngadto ₱8 kada kilo human manggun-ob ang bagyong Ambo niadtong Mayo. Apektado usab sa bagyo ang produktong abaka nga usa ka dekada nang wala nakabawi sa mga peste. **AB**

Mga katipunero kanhi, mga Pulang manggugubat karon

Sa pagdumdom sa ginailang pagsugod sa armadong rebolusyon sa Katipunan niadtong 1896, giila sa mga rebolusyonaryo ang paghalad sa kaugalingon ug sakripisyo sa mga bayani ug martir sa bag-ong demokratikong rebolusyon sa katawhang Pilipino niadtong Agosto 31. Sila ang mga bag-ong Katipunero nga nagpadayon sa wala pa nahuman nga nasudnon-demokratikong rebolusyon.

Gikan Cordillera ngadto sa Mindanao, gisaluduhan sa tibuok rebolusyonaryong kalihukan ang mga Pulang manggugubat nga naghalad sa ilang kinabuhi alang sa katawhan ug sa armadong pagsukol.

Giila sa Katipunan sa mga Samahang Manggagawa sa Cordillera silang Philbert Dalang, Antonio Licawen (Ka Hicap), Wilfredo Aluba (Ka Hoben), Maritess Payangdo (Ka Gigi)—mga mamumuo ug semi-proletaryado nga nag-alagad sa hukbong bayan—ingonman ang uban pang Pulang manggugubat nga naghalad sa ilang kinabuhi sa pakigbisog sa mga minorya ug katawhan.

Gipadayag usab ni Ka Bayani Obrero sa National Democratic Front-Negros Island, nga mas nagpadilaab sa pakigbisog sa mga Negrosanon ang dugo ug sakripisyo sa mga martir. Pinakaulahi dinhi si Mitchel Fat (Ka Epi), nga namatay

niadtong Agosto 31. Nagsilbi silang inspirasyon ilabina sa panahon karon nga walay hunong ang mga atake, pagpamatay ug pagpanghadlok sa mga ahente sa estado lakip na ang 89 ka biktima sa ekstrahudisyal nga pagpatay sa isla.

Sa *Ang Kalihukan*, rebolusyonaryong pangmasang mantalaan sa North Central Mindanao, giparangalan sa mga rebolusyonaryong pwersa sa rehiyon ang 23 ka martir sa unang katunga sa 2020. Lakip dinhi silang Rio Amor Yuson (Ka Lima), myembro sa Komiteng Rehiyon sa Partido, Gladys Joy Hiponia (Ka Andi), myembro sa Rehiyunal nga Istep sa Medikal ug uban pang namatay niadtong Mayo sa Gingoog City.

Gihatag usab sa Rehiyunal nga Operasyon sa Komand sa BHB sa Southern Mindanao ang pinakataas nga rebolusyonaryong pagsaludo kang Prince Wendel Olofernes (Ka

Do), Pulang kumander ug rebolusyonaryong artista.

Kadungan niini, giparangalan sa katawhan si Andrea Rosal, kanhing bilanggong pulitikal ug anak sa namatay nga tigpamaba sa Partido nga si Gregorio Rosal (Ka Roger). Napatay siya sa usa ka panagsangka sa Brooke's Point, Palawan, kauban silang Bonifacio Magramo, Noel Siasico, Rona Manalo ug usa pa niadtong Setyembre 3.

Giparangalan usab sa rebolusyonaryong kalihukan ang mga batang komunista nga silang Julius Giron (Ka Nars), Randall Echanis, Fidel Agcaoili ug uban pa nga naka-marka ang pangalan sa rebolusyonaryong kasaysayan kauban ang mga bayani sa rebolusyong Pilipino. AB

Protesta sa Bantayog sa mga Bayani

KAPIN 500 KA aktibista ug tigpanalipud sa katungod-tawo ang nagtapok sa Bantayog sa mga Bayani niadtong Agosto 31 isip pagdumdom sa Adlaw sa Nasundong mga Bayani.

Gikundena nila ang padayon nga atake sa rehi-men sa mga aktibista, iladong kritiko sa guberno ug mga myembro sa oposisyon.

Bitbit usab nila ang panawagan alang sa lalum ug independyenteng imbestigasyon sa magkasunod nga pagpatay sa mga aktibistang sila Randall Echanis, Zara Alvarez, Carlito Badion, Jory Porquia ug uban pang biktima sa ekstrahudisyal nga pagpatay.

Kadungan niini, gidumdom usab sa lain-laing sektor ang pakigbisog sa mga martir nga naghalad sa ilang kinabuhi alang sa katawhan. Giparangalan nila ang mga mamumuong panglawas ug katawhan nga padayon nga nakigbisog taliwala sa kadaut nga dala sa pandemyang Covid-19 ug sa pasismo sa rehi-men.

FMO sa NCMR, aktibong gisuklan

NAGLUNSAD OG UNOM ka magkasunod nga opensiba ang Bagong Hukbong Bayan-North Central Mindanao Region (BHB-NCMR) batok sa *focused military operation* o FMO sa Armed Forces of the Philippines sa rehiyon niadtong Agosto. Dili moubos sa 10 ka sundalo ang napatay sa mga opensiba, lakip ang duha ka upi-syal.

Giatake sa BHB ang mga nag-operasyong sundalo sa Sityo Traktor, Barangay Mahagsay, San Luis, Agusan del Sur niadtong Agosto 2; Sityo Kalasungay, Barangay San Vicente, Esperanza niadtong Agosto 7 ug sa Sityo Traktor na usab niadtong Agosto 18; ug duha ka beses sa Sityo Talabaw sa kasikbit nga barangay sa Binikalan niadtong Agosto 19.

Parehong tinyente ang napatay sa mga opensiba sa Barangay Bal-ason, Gingoog City, Misamis Oriental niadtong Agosto 14 ug sa Sityo Kalasungay niadtong Agosto 26. Usa ka Pulang manggugubat ang namatay sa usa sa mga engkwentro.

Perwisyong dala sa wala'g too nga pagpangutang ni Duterte

Ikaduhang bahin sa serye kalabot sa padayon nga pagpangutang sa rehimeng Duterte. Basaha ang unang bahin, "Dinagkung pagpangutang sa ngalan sa pandemya," sa Ang Bayan, Agosto 21, 2020.

Gibanabana sa mga opisyal sa ekonomiya sa rehimeng Duterte niadtong Agosto 26 nga mokabat na sa P10.16 trilyon ang kinatibuk-an utang sa gubyerno sa katapusan sa 2020. Mas taas kini og 31% sa nataho niadtong niaging tuig. Mahimong kabahin niini ang dugang P160 bilyon nga nakatak-dang utangon sa rehimen sa bulan sa Setyembre.

Aron hataga'g rason ang wala'g too nga pagpangutang, subli-subli nga ginapagawas sa rehimen sa publiko nga subling pasikaron sa matigum niining utang ug pondo ang ekonomiya. Bisan paman, sama sa nangagi, tin-aw nga walay laing ibunga ang pagpangutang kundili labaw pang pagkabangkarote nga nag-unang pas-anon sa katawhan.

Sa mosunod nga tuig, planong maggahin sa rehimen og P531.5 bilyon alang sa pagbayad sa interes sa mga utang niini. Ang maong balor katugbang sa 12% sa P4.51 trilyon nga sugyot nga badyet sa parehong tuig. Buot ipasabot, sa matag P10 nga pagagastuhon sa reaksyunaryong gubyerno, kapin piso ang pangbayad sa utang. Gibanabana nga mosaka ang abereyds sa interes sa pautang sa mosunod nga tuig ngadto sa 3-4.5% gikan 2.5-3.5%.

Nahisukip sa sugyot nga badyet nga katugbang niini ang subling utangon sa parehong tuig aron direktang gahinan og pondo ang mga yaweng programang pangimprastruktura sa rehimen. Bisan og kulang kaayo ang gigahin niining pondo alang sa ayuda, pautang ug uban pang serbisyo nga direktang mapahimuslan sa katawhan aron makawasas sa krisis sa panginabuhian nga gibunga sa *lockdown* ug pandemya.

Wala pa sa sugyot nga badyet ang igahin isip pangbayad sa prinsipal nga mga pautang. Karong tuiga, nag-gahin ang rehimen og P582.1 bilyon alang niini. Gikan 2017, mikabat na sa P3.25 trilyon ang gigahin sa rehimeng Duterte aron bayaran ang utang sa

reaksyunaryong gubyerno, 47% niini ang bayad sa interes.

Awtomatikong pagbayad

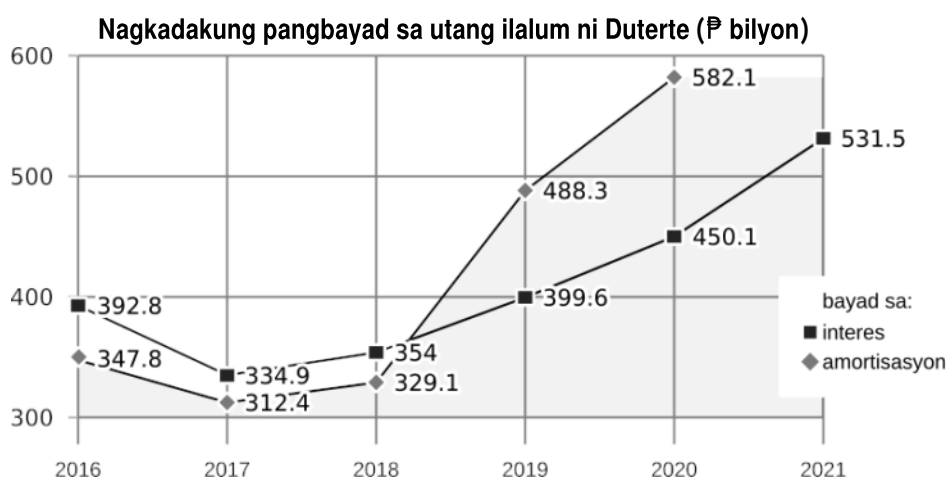
Obligado ang reaksyunaryong gubyerno nga magtagana og dakung bahin sa nasudnong badyet para sa pangbayad sa utang. Ginatakda sa Automatic Appropriations Law ang awtomatikong paggahin og pondo alang sa pagbayad sa utang ayha maggahin alang sa uban pang mga esensyal nga operasyon, gasto ug programa. Sa tibuok kalibutan, ang Pilipinas lamang ang adunay ingon niining klase nga balaod. Gihimo kining balaod sa unang rehimeng US-Aquino nga nagsaad nga pagabayaran "sa ulahing sentimo" ang mga giutang ug gikurakot sa diktaduryang Marcos.

Ilalum ni Duterte, gibanabana nga katugbang sa 22% sa nasudnong badyet kada tuig ang ginagahin alang sa pagbayad sa utang.

Kanunay nga kulang ang pondo busa kasagarang dili paigo ang ginagahin nga badyet alang sa mga katingbanong serbisyo. Tungod sa gra-

be nga pagsalig sa dugang nga pagpangutang aron abagan ang nagkadakung depisito niini sa badyet, naobliga ang rehimen nga sundon ang mga neoliberal nga palisiya nga gidikta sa mga imperyalistang bangko ug institusyong pangpinansya. Lakip sa mga ginaduso sa rehimen karon ang pagpahamtang og dugang nga buhis sa mga batakang produktong pagkaon sama sa bulad ug nudels, ug sa serbisyo sa mga plata-pormang *digital* (Netflix, Facebook, Twitter, ug uban pa). Obligado na usab nga magbayad og buhis ang gagmayng negosyante sa *internet*. (Basaha ang kalambigit nga artikulo sa Ang Bayan, Hulyo 21.)

Dili na bag-o kang Duterte ang maong mga rekomendasyon. Sa wala pa ang kadaut sa pandemya, subsub na niyang gipatuman ang pipila sa maong mga repormang neoliberal aron makakuha ang Pilipinas og "taas nga grado" sa mga tigpautang. Pipila lamang sa mga paantus nga palisiya nga ginapatuman sa iyang rehimen ang TRAIN ug Rice Liberalization Law, repormang K-12, pribatisasyon sa mga pagpanag-iya sa estado sama sa *airport* sa Clark, ubos nga badyet ug paggasto alang sa panglawas, edukasyon, ug daghan pang uban. **AB**

Gikan sa: Department of Budget and Management. General Appropriations Act (2016-2017); National Expenditure Program 2021.

**Agosto 26
1930**

— SA
MUBONG
PAGKA
SULTI

gitukod ang **unang
Partido Komunista
ng Pilipinas**
sa pagpangulo ni
Crisanto Evangelista

Sa pagtukod sa PKP, matngon nga nilihok ang mamumuong Pilipino isip usa ka hut-ong. Gipangulohan niini ang pakigbisog sa masang kabus ug ang pagsukol sa kolonyalismong US.

2,969%

sugyot nga dugang sa
badyet sa National Task
Force to End Local
Communist Armed Conflict
(NTF-ELCAC).

₱ 19.1 bilyon

sa 2021 gikan

₱ 622.3 milyon

karong tuiga

200,000+

kinatibuk-ang ihap
sa mga natakdan
sa **Covid-19 niadtong
Agosto 26, gikan
sa 100,000+**
niadtong Agosto 2.

Midoble ang ihap sulod sa tulo ka semana samtang nagpailalum ang NCR ug ang upat ka kasikbit nga prubinsya sa modified enhanced community quarantine.

**5 sa 10
TUIG**

LAMANG
ANG IGAHIN
NI JOSEPH SCOTT
PEMBERTON SA PRESOHAN

kung madayon ang mando sa korte niadtong Setyembre 1 nga buhian siya, tungod kuno sa iyang "maayong batasan." Si Pemberton ang sundalong Amerikano nga napamatud-ang mipatay sa transgender nga si Jennifer Laude. Gipreso siya sa espesyal nga selda sulod sa Camp Aguinaldo imbes nga sa ordinaryong presohan.

₱ 500

nga tanyag sa
Saggittarius
Mines, Inc. nga
abang sa matag
ektarya sa yutang
gimina sa
Tampakan, South
Cotabato

Bugti niini: **375,000
toneladang copper** ug
**360,000 onsang
bulawan.** Nainsulto ug wala gidawat sa konsehong bayan sa Tampakan ang tanyag nga matud niini hilabihan ka gamay kumpara sa pagakitaon sa kumpanya.

1 onsa = 0.0283 kilo

\$43 BILYON

ang gibanabanang personal
nga **bahandi** ni **King
Maja Vajiralongkorn**
sa Thailand.

*Nakahan-ok kini sa lapad nga komersyal nga yuta, negosyo ug mga alahas. **Pagtapos sa monarkiya** sa Thailand ang **singgit sa liboan ka kabatan-onang** mibarog atubangan sa grabeng pagpangdaugdaug ug walay kaangayan.*

Shinzo Abe

Prime minister sa Japan nga nagluwat sa **pwesto** niadtong Agosto tungod sa **paggrabe sa iyang sakit** ug panginahanglang magpatambal.

"Unta tanan", pagtamay sa mga Pilipino sa daw tuko nga pagkapyot sa poder masakiton nga si Rodrigo Duterte.

**25 TUIG
PRANGKISA**

gitanyag sa Kongreso sa

DITO

TELECOMMUNITY

niadtong Agosto 24, kumpanya sa telekomunikasyon nga gipangiyahan sa pinakasuod nga **kroni** ni Rodrigo Duterte nga si **Dennis Uy.**

**JACOB
BLAKE**

Usa ka lalaking **Itum** nga **gipusil** ug grabeng nasamdan sa **mga pulis** niadtong Agosto 23. Siya ang pinakaulahing biktima sa rasismo ug brutalidad sa pulis nga naghimugso sa gamhanang kalihukan sa **Black Lives Matter.**

**62
Internasyunal
nga organisasyon**

nagsumite sa gihiusang pamahayag sa United Nations Human Rights Council niadtong Agosto 27 aron manawagan nga maghimo og independyenteng paimbestiga sa kahimtang sa katungod-tawo sa Pilipinas.

Wala nakab-ot nga hustisya alang sa mga *desaparecido*

Matag Agosto 30, ginadumdum sa tibuok kalibutan ang Pangkalibutanong Adlaw sa Mga Desaparecido aron handumon ug ipakigbisog ang hustisya alang sa liboang biktima sa pugsanong pagdagit sa mga sibilyan ug sikretong pagpreso ug pagpatay kanila sa mga reaksyunaryong estado.

Sa Pilipinas, lakip sa mga biktima si Elena Tijamo, usa ka mamumuong panglawas sa Central Visayas nga gidagit sa mga ahente sa rehimeng Duterte sa Bantayan, Cebu niadtong Hunyo 13.

Gidumdum usab sa ilang mga pamilya ug tigsuporta ang mga Manobong mag-uuma nga silang Maki Bail ug David Mogul nga myembro sa Keesabanay Dulangan Manobo nga gidagit sa Barangay Margues, Esperanza, Sultan Kudarat. Ingonman si Imelda Hayahay, usa ka lider-mag-uuma nga pugos nga gikuyog sa mga sundalo gikan sa iyang balay sa Mabini, Compostela Valley. Sukad niadto, wala na siya nakita sa iyang pamilya.

Duha ka tuig na ang milabay sukad nga ulahing nakita silang Lora Manipis ug Jeruel Domingo. Gidagit sila sa mga ahente sa estado samtang nagabyahe sa Kabacan, North Cotabato niadtong Pebrero 2018. Konsultant sa National Democratic Front-Far Southern Mindanao si Manipis ug usa ka Pulang mangugubat ang iyang asawa nga si Domingo nga milihok sa Sarangani ug South Cotabato.

Ang mga nahisgutan lakip sa 13 ka gidagit ug wala na gipakita sa kasamtangang rehimen. Katunga sa mga *desaparecido* sa panahon ni Rodrigo Duterte ang gikan sa mga mag-uuma ug mga Lumad. Pagkalingkod sa pwesto niadtong 2016, duha ka mag-uumang Lumad ang gidagit sa mga ahente sa estado ug gwardya sa kumpanyang mina niadtong Nobyembre 2016.

Kabahin sa pugsanong pagdagit ang pagbalibad sa mga anaa sa poder nga aduna silay kalambigitan sa pagkawala sa biktima, sa tinguhang hikawan sila sa angayan nga mga proseso ug katungod. Ang maong paglapas nga ginapatuman kadungan

sa mas kaylap nga pagpangatake sa mga sibilyan ug sa ilang mga komunidad ginaila nga krimen batok sa katawhan. Sa Pilipinas, taas ang listahan sa mga *desaparecido* sa reaksyunaryong estado, gikan pa sa panahon sa diktaduryang Marcos hangtud sa rehimen ni Duterte. Matud sa listahan sa Desaparecidos ug Karapatan, aduna nay 1,890 ka *desaparecido* gikan sa panahon sa diktaduryang US-Marcos hangtud sa kasamtangan.

Pinakaunang nataho nga biktima sa pugos nga pagkawala si Charlie del Rosario, usa ka magtutudlo sa kanhing Philippine College of Commerce (Polytechnic University of the Philippines na karon) ug usa sa mga nagtukod sa Kabataang Makabayan. Ulahing nakita si del Rosario niadtong Marso 19, 1971. Lakip siya sa mga nagsab-it og mga poster dihang gidagit siya sa mga ahente sa rehimeng Marcos.

Nataho ang halos 43% sa pugos nga pagkawala ilalum sa rehimeng Corazon Aquino, samtang ginapostura ang kaugalingon isip nagtapos sa diktadurya ni Marcos. Nikaylap

ilalum sa rehimen ang mga grupong *vigilante* sama sa "Alsa Masa" nga ginasulsulan ug gitukod sa Armed Forces of the Philippines. Ang maong mga grupo ang responsable sa pugos nga pagkawala sa mga aktibista ug tigpanalipod sa katungod-tawo.

Ilalum sa rehimeng US-Arroyo, nataho ang pinakadaghang ihap sa *desaparecido* nga konsultant sa NDFP. Sa panahong gitapos sa rehimen ang panaghisgot pangkalinaw, 11 na ka konsultant ug ilang mga kauban ug kapamilya ang gidagit ug wala na gipakita. Lakip dinhi ang mag-amahang Rogelio ug Gabriel Calubad, ang magtiayon nga sila Prudencio Calubid ug Celina Palma, ang ilang pag-umangkon nga si Gloria Soco, ug ang upisyal sa PKP nga si Leo Velasco. Sa pagpangulo sa berdugong heneral ni Arroyo nga si Jovito Palparan, nahitabo usab sa maong mga panahon ang sunud-sunod nga pagdagit ug pagkawala sa mga aktibista sa Central Luzon sama sa mga estudyante sa University of the Philippines nga silang Sherilyn Cadapan ug Karen Empeño, ug ang anak sa usa ka iladong tigpamahayag nga si Jonas Burgos.

Hangtud karon, ginapangita pa gihapon silang tanan sa ilang mga kapamilya ug ginahikawan og hustisya. AB

Kamangtas sa AFP sa mga Aeta sa Zambales

NAPUGOS NGA MAGBAKWIT ang 190 ka pamilyang Aeta padulong sa Barangay Aglao sa San Marcelino, Zambales niadtong Agosto 21 human gibombahan sa militar gamit ang upat ka helikopter ang ilang komunidad sa Barangay Buhawen. Mga bata ang kadaghanan sa mga mibakwit.

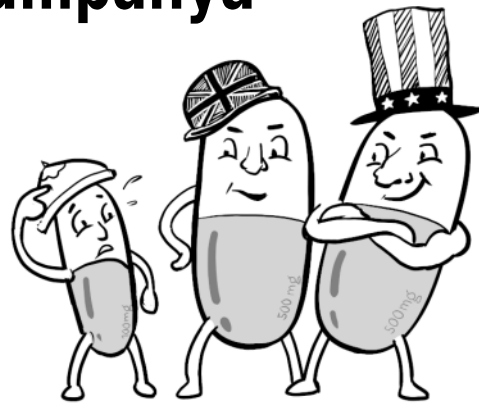
Siyam ka residente, lakip ang upat ka menor de edad, ang ilegal nga gipreso sa mga sundalo sa 703rd IBde sa pasangil nga mga myembro sila sa Bagong Hukbong Bayan. Sila Witi Ramos, Jepoy Ramos ug Nalin Ramos ang gipangaresto ug gitortyur. Sa grabeng kamangtas, gipugos sa mga sundalo si Nalin Ramos nga mokaon og tae.

Giguba sa pagpamomba ang mga umahan ug mga lugar sa pagpangayam sa mga Aeta. Gipang-ihaw ug gipangkaon usab sa mga sundalo ang mga gialimahang mananap sa mga katutubo.

Ginahawan sa mga sundalo ang dalan aron subling maka-opereyt ang upat ka higanteng kumpanya sa mina nga gisuspinde niadtong 2017 tungod sa grabeng kadaut sa kinaiyahan.

Lokal nga industriya sa parmasyutika, dominado sa langyawng mga kumpanya

Nabutyag taliwala sa pandemyang Covid-19 ang kawalay-katakus sa Pilipinas alang sa panukiduki ug pagmanupaktura sa mahinungdanong mga tambal ug bakuna. Sa pamahayag mismo sa Department of Science and Technology niadtong Agosto, walay pasilidad ang Pilipinas alang sa panukiduki sa bakuna batok sa Covid-19. Sa wala pa ang pandemya, wala pay kumpanya, lokal o langyaw, ang nakamanupaktura sa unsamang bakuna sulod sa nasud. Sa kasamtangan, hangtud sa pagpakete lamang sa mga bakuna sa mga *vial* alang sa indibidwal nga gamit ("fill and finish") ang makaya sa mga lokal nga kumpanya.

Sama sa ubang batakang sektor sa industriya sa Pilipinas, dominado sa langyawng mga kumpanya ang sektor sa parmasyutika sa Pilipinas. Sa usa ka taho niadtong 2014, 75% sa lokal nga merkado alang sa mga tambal ug gamit medikal ang gunit sa Pfizer (US), GlaxoSmithKline o GSK (UK), Boehringer (Germany), Sanofi (France), Abbott (US), Novartis (Switzerland), Johnson&Johnson (US), Roche (Switzerland), Merck (US) ug Bayer (Germany).

Gawas sa GSK, wala kiniy mga lokal nga produksyon sa nasud. Ang ubang langyawng kumpanya, sama sa Pfizer ug Wyeth, adunay kontrata sa pagmanupaktura sa Interphil Laboratories, usa ka subsidyaryo sa Manchester Holdings (US) ug kabahin sa Zuellig Group of Companies (Switzerland). Gunit sa maong kumpanya ang pagproseso, pagtatak ug pagpakete (ginatawag og *toll manufacturing*) sa mga tambal ug dili-tambal nga produkto sa pinakadangkung 16 ka langyawng kumpanya alang sa lokal nga merkado ug ubang nasud sa Asia. Ginaproseso sa planta niini sa Canlubang, Laguna ang 1/3 sa lokal nga suplay sa mga langyawng tambal.

Upat lamang sa pinakadangkung kumpanya sa parmasyutika ang matawag nga lokal o adunay lokal nga produksyon. Isa niini mao ang lokal nga subsidyaryo sa usa ka kumpanyang US ug ang tulo pa nga gipangiyahan sa lokal nga burgesyay-kumprador.

Subay sa mga datos niadtong 2014, gibanabana nga adunay 65 ka

lokal nga kumpanyang parmasyutika ang nalambigit sa *toll manufacturing*. Halos tanang materyal (95%) niini ginainport sa pipila ka nasud nga nagaprodyus sa batakang sangkap ug kemikal. Kasagaran, ang maong mga kumpanya mga medyum ug gipangiyahan sa lokal nga mga pamilya. Mga pananglitan niini ang AM-Europharma, AD Drugstel, Euro-med, Lloyd Laboratories, Hizon Laboratories, Swiss Pharma, Ace Pharmaceuticals ug Allied.

Niadto usang 2014, duha lamang sa mga lokal nga kumpanya sa parmasyutika, ang Unilab ug Pascual Laboratories, ang nagmanupaktura og kaugalingong tambal. Nakapunting ang Unilab sa pagkumbina ug pagpakete sa mga tambal nga kadaghanan mga *generic* (mga tambal nga dugay na sa merkado o kadtong dili na langkob sa *patent* o eksklusibong pagpanag-iya sa usa ka kumpanya ang pormula)

gamit ang gi-import nga hilaw nga mga materyales. Pananglitan sa maong mga materyales ang *paracetamol*, ang batakang sangkap (ginatawag nga *active pharmaceutical ingredient* o API) sa Bioflu, Tuseran ug Skelan, nga nag-unang ginapangiyahan sa India ug China. Ang Pascual Laboratories, sa pikas bahin, nagmanupaktura sa mga bitamina ug tambal nga *herbal* gikan sa kaugalingong umahan sa Nueva Ecija.

Bisan paman, daku pa gihapon ang produksyon niini nga nakapunting sa pagmanupaktura alang sa may tatak nga mga tambal, partikular sa bag-ong mga *antibiotic* ug *steroids*. Adunay 6,000 ka mamumuog ang nagatrabaho sa lima ka dagkung pabrika sa Unilab, duha niini ang nakapokus sa *toll manufacturing*. Gipangiyahan ang kumpanya sa lokal nga burgesyay-kumprador nga pamilyang Campos.

"Lokal..." sundi sa panid 10

Taas kaayo nga presyo sa langyawng mga tambal

MAS DAGHAN ANG produkto sa mga langyawng kumpanya sa tanang kategorya sa tambal (*antibiotic*, kontra-altapresyon, kontra-kanser ug uban pa) kumpara sa mga lokal nga kumpanya. Sa panginatibuk-an, ginabaligya kini sa 30%-80% nga mas mahal sa mga *generic* nga tambal.

Dugang sa grabe ka mahal nga presyo ang 25%-45% nga patong sa lokal ug langyawng mga distribyutor alang sa mga tambal nga adunay orihinal nga tatak ug halos 60% sa mga *generic* nga adunay tatak (*branded generic*). Resulta niini ang halos usa ka libong beses nga mas taas nga presyo sa tambal sa Pilipinas, kumpara sa ubang nasud sa Asia.

Pananglitan niini ang usa ka bote sa 150mg nga 100 ka tabletas sa Zantac (tambal sa ulser) sa GSK nga nagkantidad og \$95 sa Pilipinas samtang \$3 lamang kini sa India.

Monopolisado usab sa mga langyawng kumpanya ang mga *diagnostic agent* (mga tambal ug kemikal nga motabang sa pagsuta sa sakit).

Lider-lumad, gipatay sa North Cotabato

Brutal nga gipatay si Bae Imelda Ansabo, 50, sa gidudahang mga myembro sa paramilitar nga Bagani ug Black Fighters sa Barangay Mahongkog, Magpet, North Cotabato niadtong Agosto 23, alas-2 sa hapon.

Padulong sa iyang umahan si Ansabo kauban ang iyang mabdos nga anak dihang giambus sila sa mga kriminal. Human gipusil sa likod, gitigbas-tigbas pa ang biktima. Iladong lider-Manobo si Ansabo nga maisugong misukol sa pagpangaw-kaw ug iligal nga pagpangtroso sa ilang yutang kabilin.

Niadtong Agosto 17, giaresto sa mga pulis ug sundalo sa 72nd IB si Gloria Lanutan, 62, sa parehong

lungsod. Giakusahan siyang adunay kalambigitan sa Bagong Hukbong Bayan ug gitamnan og ebidensyang eksplusibo ayha gipasakahan og inimbentong kaso ug gipreso.

Kaylap usab sa isla sa Negros ang iligal nga pag-aresto sa mga sibilyan tungod sa pasangil nga myembro sila sa BHB. Sa Negros Oriental, duha ka sibilyang residente sa Guihulngan City ang biktima sa 62nd IB niadtong Agosto

24. Sa Negros Occidental, upat ka mag-uuma ang gipasanginlan sa 94th IB nga myembro sa BHB human pabuthan ang ilang mga balay ug gikawatan niadtong Agosto 26 sa Barangay Carabalan, Himamaylan City.

Militarisado usab ang Mountain Province. Lima ka barangay sa Sagada, duha sa Bauko, ug tulo sa Bontoc ang okupado sa mga sundalo sa 54th IB sukad Oktubre 2019. Nagtukod usab og kampo sa utlanan sa Sagada ug Besao. Padayon usab ang mga operasyong kombat sa mga lugar nga nahisgutan. **AB**

Pagpamig-ot sa mga lider masa, sunud-sunod

GIARESTO SA GIUSANG pwersa sa pulis ug militar si Nelsy Rodriguez, tsirman sa Bagong Alyansang Makabayan (Bayan)-Camarines Sur sulod sa upisina sa grupo sa Bagumbayan, Naga City niadtong Setyembre 6 sa gabii.

Nagpailang mamumuong panglawas sa barangay ang usa ka babaeng ahente aron makasulod sa upisina. Gisundan siya sa walo ka nakasibilyang pulis nga naghatag sa mandamyento de aresto sa gama-gamang kasong pagpatay. Gidala si Rodriguez sa lungsod sa Labo aron ipaatubang sa korte. Ikatulo na siya sa mga lider masa sa Bicol nga dili makatarunganong giaresto.

Sa Panay, ginama-gamang kaso nga pagpatay ug pakyas nga pagpatay usab ang gipasaka kang Elmer Forro, pangkinatibukang kalihim sa Bayan-Panay niadtong Setyembre 5. Pugos nga ginapagawas sa militar nga aduna siyay kalabotan sa usa ka ambus sa Pulang hukbo sa mga tropa sa 301st IBde niadtong Abril 7 sa Lambunao, Iloilo.

Gipasakahan usab sa Kadamay sa kasong pagpangawat ug *gross misconduct* niadtong Agosto 28 ang hepe sa PNP-Central Luzon ug 11 pa ka pulis sa Pandi, Bulacan. Kalabot kini sa arbitraryong pagkumpiska sa mga pulis sa dyaryong *Pinoy Weekly* sa upisina sa Kadamay sa Pandi niadtong Hulyo. Ayha niini, miadto ang mga myembro sa grupo sa Quezon City Hall aron ipadangat ang ilang mga mulo ilalum sa *lockdown*.

Ayuda, taas-presyo sa kopras, gipanawagan

NAGPROTESTA ANG GATUSAN ka mag-uuma sa kalubihan atubangan sa Philippine Coconut Authority sa Legazpi City, Albay niadtong Agosto 20 aron manawagan og dayalogo, ayuda, pagpataas sa presyo sa kopras, ug hinanali nga pagbalik sa ila sa pondong *coco levy*.

Giitol ang protesta sa ika-47 nga tuig sa Presidential Decree 27 nga nagpahamtang sa koleksyon sa pondo sa *coco levy*. Gibanabana nga mokabat kini sa ₱76-₱100 bilyon.

"Lokal...", gikan sa panid 9

Limitado sa pipila ka nasud ug kumpanya ang pagmanupaktura ug pagproseso sa mga API nga ginagamit sa lain-laing klase sa tambal. Lakip sa pinakadaku ang mga multinasyunal nga kumpanya sa US ug Europe, ug mga kumpanya sa India ug China.

Ang ubang lokal nga kumpanya sa parmasyutika limitado sa pagpakete, distribusyon ug pagbaligya. Pananglitan niini ang Natrapharm, Medhaus Pharma, GX International, Prohealth Pharma ug Cathay Drug.

Nakasentro sa Zuellig Pharma (kasosyo sa Interphil Laboratories) ang distribusyon sa mayorya (85%) sa mga tambal ug dilitambal nga produkto sa mga langyawng kumpanyang parmasyutikal. Nahakop usab sa Mercury Drugstore sa pamilyang Que ang 60% sa mga *retail* niini, kasunod ang mas gagmay nga botika sama sa The Generics Drugstore sa mga Ayala, mga Botika ng Bayan sa guberno ug mga ospital. Niadtong 2014, adunay rehistradong 500 ka negosyante sa tambal, 700 ang naga-import ug 5,000 ang distribyutor sa tambal sa Pilipinas. Niadtong wala pa ang pandemya, gibanabana nga modaku ang baligya sa mga kumpanya sa parmasyutika ngadto sa \$4.1 bilyon (₱205 bilyon) sa 2020, gikan sa \$3.6 bilyon (₱180 bilyon) niadtong 2016. Wala pa nalakip dinhi ang gibanabana nga balor alang sa pagpabakuna sa populasyon sa Pilipinas batok sa Covid-19 nga mamahimong mokabat sa ₱110 bilyon. **AB**